

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА
НАУКИ УКРАЇНИ

Вінницький національний аграрний
університет

Кафедра історії України та філософії

СОЦІОЛОГІЯ

Програма
навчальної дисципліни для підготовки
здобувачів першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти за галуззю знань:
- **07 «Управління та адміністрування».**
Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа
та страхування;

Левчук К.І. Соціологія. Програма навчальної дисципліни для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за галуззю знань: 07 «Управління та адміністрування». Спеціальність: 072 Фінанси, банківська справа та страхування. Вінниця: ВЦ ВНАУ, 2023. 20 с.

Автор: Левчук К.І., доктор історичних наук, професор кафедри історії України та філософії.

Рецензенти:

Легун Ю.В., доктор історичних наук, професор, директор державного архіву Вінницької області

Пронько Л.М., кандидат економічних наук, декан факультету менеджменту та права Вінницького національного аграрного університету

Анотація

Вивчення курсу «Соціологія» передбачає опанування достатнім рівнем знань про сутність суспільного й політичного життя суспільства, соціальних відносин і процесів. Програма містить опис навчальної дисципліни, структуру робочої програми, теми лекційних та практичних занять. Структура і зміст програми відповідають принципам студентоцентрованого навчання та академічної свободи які використовуються при вивченні дисципліни.

Розглянуто на засіданні кафедри історії України та філософії (протокол № 1 від 31 липня 2023 року).

Затверджено до видання науково-методичною комісією ВНАУ (протокол №2 від 25 вересня 2023 року) за поданням навчально-методичної комісії факультету менеджменту та права (протокол № 2 від 15 вересня 2023 року).

ВСТУП

Жити в суспільстві і бути вільним від суспільства неможливо. Для того, щоб не бути пасивним об'єктом впливу з боку охочих до влади людей, потрібно не тільки брати участь у суспільному житті, а й мати наукові знання про суспільство та керуватись ними на практиці.

Набуття громадянами знань про суспільство має важливе значення в умовах сучасних суспільно-політичних трансформацій української державності. Проблеми впорядкованості соціальних процесів, ефективного регулювання різних сфер суспільного життя, утвердження державності України, впливу державних органів на становлення і розвиток ринкових відносин – усе це вимагає від носіїв політичної влади політичної культури і компетентності.

Навчальна дисципліна «Соціологія» займає чільне місце в системі підготовки висококваліфікованих спеціалістів для всіх сфер суспільного життя. Вивчення зазначеного курсу передбачає опанування достатнім рівнем знань про сутність суспільного й політичного життя, політичних відносин і процесів. Результатом є вміння студентів орієнтуватися в основних політичних та соціологічних школах, концепціях, процесах міжнародного політичного життя, геополітичній обстановці та дозволяє краще зрозуміти місце, роль і статус України в сучасному світі.

Дисципліна «Соціологія» є синтетичним курсом, який поєднує політологію, соціологію та політичну соціологію. Політологія вивчає владні відносини, що існують у суспільстві. При цьому основна увага звертається на взаємодію між соціальними спільнотами та політичними інститутами. Соціологію цікавить питання про те, за яких соціальних умов виникають і розвиваються певні політичні інститути. Якщо політологія вивчає, перш за все, самі політичні інститути, найважливішим з яких є держава, то соціологія досліджує вплив соціальних чинників на розподіл влади в суспільстві.

При цьому об'єктом дослідження в політичній соціології можуть виступати системи державного управління, політичні еліти, політичні партії та соціальні рухи, політична культура та ідеологія. Прикладні дослідження у цій сфері зазвичай пов'язані з вивченням громадської думки, поведінки виборців у ході передвиборчих кампаній.

Україна – демократична правова держава. Протягом становлення та розвитку вона вирішує низку соціальних та економічних проблем. Однак, проблеми впорядкованості соціальних процесів, ефективного регулювання різних сфер суспільного життя, утвердження державності України, впливу державних органів на становлення і розвиток ринкових відносин – усе це вимагає від носіїв політичної влади політичної культури і компетентності. У цих процесах політологія відіграє незамінну роль.

Особливого значення вивчення соціології набуває в умовах багаторічної «гібридної» війни Російської Федерації проти української демократичної держави, яка з 24 лютого 2022 року переросла у відкриту агресію. Студенти мають бути ознайомлені з практичною діяльністю уряду

країни, євроатлантичних структур, направлених на відновлення українського суверенітету та територіальної цілісності.

Мета курсу – дати студентам уявлення про сутність суспільного та політичного життя, про політичну сферу суспільства, закономірності її розвитку, а також систему знань про сучасні політичні інституції, про права і свободи громадян у демократичному суспільстві, про типи і форми політичних процесів, зміст і шляхи формування політичної культури.

Завдання курсу – сприяти формуванню у студентів необхідних навичок і вмінь застосовувати принципи сучасного політичного мислення до аналізу й пошуку відповідей на політичні питання та проблеми, які постають перед суспільством, а в майбутньому брати активну участь у вирішенні сучасних проблем українського суспільства на його шляху до демократії і прогресу.

Після вивчення курсу студент повинен **знати**:

- основні поняття та категорії соціологічної та політичної науки, теорію та особливості сучасних суспільно-політичних процесів, складні і суперечливі проблеми політичного життя, тенденції розвитку політичних явищ у різних країнах світу і, особливо, в Україні.

Студент повинен **уміти**:

- синтезувати набуті знання у відповідне світосприйняття та високу політичну культуру; творчо застосовувати набуті знання при аналізі політичних реалій суспільного життя, формувати власну наукову позицію щодо актуальних політичних проблем сьогодення.

Основними формами вивчення курсу «Соціологія» є:

- лекції,
- практичні заняття,
- самостійна робота студентів,
- наукова робота через участь студентів у конференціях та олімпіадах.

Лекції охоплюють весь курс навчальної дисципліни. Вони покликані допомогти студентам опанувати головні питання й проблеми тем, полегшити і поглибити їх вивчення за науковою історичною літературою. Лекції мають пізнавальний, цілісний характер і сприяють розвитку історико-культурологічного мислення у студентів.

Практичні заняття є формою контролю за результатами самостійної роботи студентів. Водночас вони дають змогу розкрити індивідуальність особистості студента через підготовку доповідей, розгорнутих бесід, дискусій, круглих столів, рецензування та обговорення рефератів, колоквиумів. Такі активні форми навчання допомагають студенту поглибити й творчо осмислити одержані знання.

Самостійна робота з навчальною і додатковою літературою дає можливість знайомства з підручниками, довідниками, монографіями, документальними і матеріальними джерелами, альтернативними точками зору різних авторів на конкретні історичні проблеми. Самостійна робота виховує у студентів самодисципліну, почуття відповідальності, вміння

орієнтуватися в розмаїтті думок і підходів, творчо осмислювати одержані знання.

Самостійна робота здобувача є одним із способів активного, цілеспрямованого набуття нових для нього знань та умінь. Вона є основою його підготовки як фахівця, забезпечує набуття ним прийомів пізнавальної діяльності, інтерес до творчої роботи, здатність вирішувати наукові та практичні завдання.

Виконання здобувачем самостійної роботи передбачає, за необхідності, отримання консультацій або допомоги відповідного фахівця. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочою програмою для засвоєння здобувачем у процесі самостійної роботи, вноситься на поточний і підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався під час аудиторних занять. Організація самостійної роботи здобувачів передбачає:

- планування обсягу, змісту, завдань, форм і методів контролю самостійної роботи, розробку навчально-методичного забезпечення;
- виконання здобувачем запланованої самостійної роботи;
- контроль та оцінювання результатів, їх систематизацію, оцінювання ефективності виконання здобувачем самостійної роботи.

Індивідуальні завдання здобувач виконує самостійно під керівництвом викладача згідно з індивідуальним навчальним планом.

У випадку реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача заняття можуть проводитись за індивідуальним графіком.

Під час роботи над індивідуальними завданнями, розв'язуванням задач не допустимо порушення академічної доброчесності. Презентації та виступи мають бути авторськими та оригінальними.

Зміст методичних вказівок спрямований на реалізацію таких форм та методів навчання, які сприяють втіленню принципів студентоцентрованого підходу:

- роль викладача не лише як лектора, а консультанта;
- повага й увага до розмаїтості студентів та їхніх потреб, уможливаючи гнучкі навчальні траєкторії, співпрацю, натхнення, довіру.
- можливість застосовувати різні способи подачі матеріалу, де це доречно;
- гнучко використовувати різноманітні педагогічні методи;
- регулярно оцінювати і коригувати способи подачі матеріалу та педагогічних методів;
- заохочення у студента почуття незалежності водночас із забезпеченням належного наставництва і підтримки з боку викладача;
- розвиток взаємоповаги у стосунках студента і викладача.

Програма навчальної дисципліни

Атестація 1. Суспільство і його політична підсистема

Тема 1. Соціологія як наука. Соціологія політики

Суспільство як система. Соціологія (від лат. - суспільство та гр. - наука) «наука про суспільство». Соціологію можна визначити як науку про становлення та функціонування соціальних спільнот, між якими складаються певні соціальні відносини і взаємодія, а також про соціальну людину - творця цих соціальних спільнот і головного суб'єкта історичного розвитку.

Політологія - наука про політику. Взаємовідносини політології з іншими дисциплінами та соціологією. Предмет та методи науки. Функції політології. Закони та категоріальний апарат. Історичні традиції та особливості становлення і розвитку української суспільно-політичної думки.

Сутність та зміст політичного життя суспільства. Визначення політики. Закони функціонування політики. Суб'єкти та об'єкти політики. Політика як теоретичне знання та форма діяльності з реалізації інтересів і потреб об'єктів та суб'єктів політики.

Тема 2. Основні віхи світової соціологічної думки

Виникнення найдавніших політико-правових вчень в Межиріччі, Індії, Китаї та інших країнах Стародавнього Сходу.

Соціально-політичні ідеї Конфуція. Легісти. «Артхашастра», Веди. (Індія). Загальна характеристика соціально-політичних поглядів Сократа, Платона й Аристотеля. Основні напрямки політико-правової думки у Стародавньому Римі.

Політична думка Середньовіччя (Відродження та Просвітництво). Взаємовідносини церковної та світської влади в поглядах А. Августина та Ф. Аквінського. Сутність макіавеллізму. Боротьба гуманізму, раціоналізму з середньовічною схоластикою.

Теорія «природного» права та «суспільного» договору у філософсько-політичних поглядах Т. Гоббса та Д. Локка. Погляди представників французького Просвітництва на поділ державної влади, суспільний договір та народний суверенітет (Ш. Монтеск'є, Ж.Ж. Руссо)

Особливості розвитку політичної науки в США і Європі: теорії конфліктів (Л. Козер, Р. Дарендорф, К. Боулдін), проблеми влади та її розподіл у політичному вченні М. Вебера, теорія еліт (В. Парето, Г. Моска та Р. Міхельс), дослідження політичних партій (М. Дюверже, Ж. Шарло), аналіз інститутів демократії (Р. Даль, С. Ліпсет).

Тема 3. Розвиток соціально-політичної думки в Україні

Концепція князівського єдиновладдя митрополита Іларіона, взаємин влади і церкви Ф. Печерського в давньоруській державі. «Руська правда.» «Повчання дітям...» Володимира Мономаха. Важливим джерелом політико-правових відносин в Київській Русі була збірка законодавчих актів, складена на основі звичаєвого права у XI–XII ст., під загальною назвою Руська Правда.

Українська суспільна думка за часів Речі Посполитої та козацько-гетьманської держави. З кінця XIV ст. українські землі перебували під владою Литви та Польщі. Що з одного боку вплинуло на самобутність та оригінальність творів, але з іншого відкрило шлях для європейських впливів в галузі освіти, літератури та філософії. С. Оріховський, П. Скарга. Х. Філарет.

Визначна пам'ятка української політичної думки – Конституція Пилипа Орлика.

Дореволюційний етап становлення політичної думки в Україні. Кирило-Мефодіївське товариство. Соціально-політичні ідеї М.Костомарова, Т.Шевченка, М.Драгоманова, І.Франка. Обґрунтування історико-юридичних прав українського народу на самостійність і власну державність.

Суспільно-політична думка України ХХ ст. Політичні погляди М. Міхновського, М. Грушевського, В. Липинського. Теорія інтегрального націоналізму Д. Донцова.

Тема 4. Суспільство як соціальна система.

Сутність суспільства як соціальної системи, його характеристика. Концепції виникнення суспільства: інструментальна, сексуальна, кратична, гендерна та семантична. Сутність соціальної структури суспільства. Основні елементи соціальної структури суспільства. Поняття індивід, соціальна група, клас, верства.

Соціальна стратифікація і соціальна мобільність. Поняття стратифікації та причини появи в суспільстві. Форми соціальної мобільності

Типологізація суспільств. Характеристика типології суспільств Д.Белла та А. Турена. Ознаки постіндустріального суспільства. Характерні особливості сучасного українського суспільства

Тема 5. Соціум та влада.

Соціальне управління. Поняття влади є одним із центральних у політології. Соціальне призначення влади. Різновиди влади. Державна та політична влада. М. Вебер (1864-1920) розробив три моделі легітимної політичної влади: легальна, традиційна, харизматична.

Об'єкт влади. Суб'єкт влади. Структура політичної влади. Поділ влади на законодавчу, виконавчу, судову. Труднощі формування демократичної держави в Україні в період посттоталітаризму.

Шляхи досягнення політичної влади: політична реформа, політична революція, контрреволюція, мілітаристський засіб, політичний переворот (двірський, державний, путч, військова змова), вибори.

Тема 6. Соціальні інститути та політичні системи.

Соціальний інститут – це історично сформована стійка форма організації спільної діяльності людей. Основні соціальні інститути. Види і функції соціальних інститутів.

Основні елементи політичної системи та її функції. Поняття

«політична система суспільства». Виникнення політичної системи та її історичні корені. Визначається класовою природою, соціальним устроєм, формою правління, типом держави, характером політичного режиму, соціально-політичних відносин, політико-правовим статусом держави та ін.

Структура та механізм функціонування. Політичні інститути, політичні відносини, політичні традиції, політичні дії, конституція. Основні функції політичної системи. Типологія сучасних політичних систем. Класифікація Г.Алмонда та Ж. Блонделя. Особливості сучасної політичної системи України.

Тема 7. Держава як соціальний інститут

Основні історичні передумови виникнення держави. Класовий (марксистський) підхід до визначення та формування держави. Цивілізаційний підхід (Д.Тойнбі, Д.Хантінгтон)

Ознаки держави: суверенітет, територія, державний апарат, армія, адміністрація. Функції держави: внутрішня і зовнішня. Основні органи державної влади. Розподіл державної влади на законодавчу, виконавчу, судову.

Форми державного правління (монархія – абсолютна, конституційна; республіка – парламентська, президентська, змішана) та форми державного устрою (унітарна, федерація та конфедерація).

Суть та риси правової держави в Україні. Правова держава і утвердження громадянського суспільства в умовах демократичного процесу в Україні. Конституція України про основні засади державності.

Поняття політичного режиму, його сутність та ознаки. Типологія політичних режимів: демократичний, авторитарний, тоталітарний. Фактори їх виникнення та характеристика. Незахідний політичний процес.

Атестація 2. Соціально-політичні трансформації сучасного українського суспільства

Тема 8. Соціологія політичної діяльності. Сучасні політичні ідеології

Об'єктивні основи формування і функціонування політичних партій. Політичні партії у сучасному житті виступають як важливий елемент політичної системи. Партії є виразниками потреб і цілей певних класів і соціальних груп, беруть активну участь у функціонуванні й механізмі політичної влади.

Походження та функції політичних партій. Типологія політичних партій. Головні критерії комплексної типології політичних партій. Партійна система, її сутність та різновиди, характеристика типів партійних систем.

Основні етапи становлення і розвитку багатопартійності в Україні. Класифікація сучасних політичних партій України. Ставлення партій до державного статусу України і до державотворення, участь у виборчому процесі.

Тема 9. Соціологія культури. Політична культура.

Поняття культури в соціології. Функції та структурні елементи культури. Культура як соціальний інститут. Політична культура - важлива складова частина загальної культури людства. Сутність політичної культури. Її вплив на способи здійснення влади. Політичний світогляд.

Типології політичної культури. Традиційна політична культура. Демократична та авторитарна політичні культури. Особливості типології Г.Алмонда та С.Верби.

Політичні субкультури (молоді, жінок). Функції політичної культури. Їх реалізація: отримання політичних знань, перетворення їх у переконання громадянина, класу, соціальної групи. Моделі політичної культури.

Сутність ідеології, її взаємодія з політикою. Характеристика ідейно-політичних сил різного спрямування (ультраліві, ліві, лівоцентристи, центристи, націонал-демократи (правоцентристи), праві, ультраправі).

Головні положення сучасних політичних ідеологій (комуністична, соціал-демократична, ліберальна, правоконсервативна, фашистська).

Поняття політичного екстремізму Особливості проявів неоліберальної та неоконсервативної ідеології в сучасному українському суспільстві.

Політична поведінка, основні типи і види.

Тема 10. Політична еліта і лідерство.

Людина в системі соціально-політичних відносин. Соціальна сутність політичного лідерства. Класифікація і типологія політичного лідерства. Проблеми лідерства (від Платона та Аристотеля до сучасності). Концепції лідерства в теорії М. Вебера: традиційне, харизматичне, раціонально-легальне лідерство.

Класифікація і типи лідерства. Формальне, неформальне. Риси лідера – авторитет, інтелект, працездатність, компетентність, яскраво виявлена схильність до суспільної й державної діяльності, твердість принципів і переконань, оптимізм, увага до людей. Співвідношення понять «лідер» і «керівник».

Поняття та головні теорії еліти. Політична еліта. Теорія еліт Г. Моска, В. Парето, В. Липинського. Концепції еліт. Основні критерії та характеристики еліти.

Тема 11. Соціальні конфлікти.

Поняття соціального конфлікту. Його причини та ознаки. Конфліктна ситуація, конфліктуючі сторони. Конфліктогени у людських взаєминах. Типи конфліктних осіб. Керівництво конфліктом.

Політичний конфлікт. Основні стадії розвитку та причини виникнення. Війна, повстання, революція, путч. Політична кризи та їх типи. Типологія політичного конфлікту: міждержавні, внутрішньополітичні, міжкласові, міжетнічні, міжрегіональні. Політичні перевороти. Шляхи врегулювання соціально-політичних конфліктів: консенсус, компроміс, уникнення конфліктів, переговори.

Російсько-українська війна – причини та наслідки для українського суспільства.

12. Соціально-економічні аспекти глобальних проблем сучасності.

Міжнародні відносини у системі політичних відносин. Зовнішня політика. Форми міжнародної політики: пасивна, агресивна, активна, консервативна. Вплив держави та її зовнішньої політики на міждержавні відносини. Основні функції зовнішньої політики. Боротьба України з агресією РФ. Утвердження проєвропейського вектору зовнішньої політики України. Співпраця України з НАТО.

Поняття глобальних проблем людства. Критерії виділення глобальних проблем та їх класифікація. Вплив глобальних проблем на світову політику.

Пошук шляхів вирішення найважливіших проблем сьогодення. Роль політики у вирішенні глобальних проблем сучасності. Характеристика глобальних проблем сучасності.

Прискорення ритму історії та загострення глобальних проблем. Екологія. Населення. Продовольство. Відсталість та забезпечення економічного росту. Освоєння Космосу і надр Світового океану.

13. Етнонаціональні процеси в суспільстві.

Національна політика як цілеспрямована діяльність регулювання відносин між етносами, націями і етнонаціональними групами (народами). Об'єкти національної політики. Суб'єкти. Взаємозв'язок національної політики з економічною, соціальною, демографічною та іншими.

Право на самовизначення народів; територіальна цілісність; пріоритет загальнолюдських інтересів над національними та інші – принципи національної політики.

Нація як об'єктивна реальність, стійка спільність людей. Націю складають представники переважно одного етносу. Народ як політичне утворення об'єднує представників багатьох національностей. Національна держава. Історія самовизначення українського народу. Національний склад України.

Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
								0				
Атестація 1. Суспільство і його політична підсистема												
Тема 1. Соціологія як наука. Соціологія політики	11	2	2			7	10	2				8

Тема 2. Основні віхи світової соціологічної думки	11	2	2			7	11					11
Тема 3. Розвиток соціально-політичної думки в Україні	11	2	2			7	11					11
Тема 4. Суспільство як соціальна система	11	2	2			7	11					11
Тема 5. Соціум та влада	11	2	2			7	11					11
Тема 6. Соціальні інститути та політичні системи	11	2	2			7	12					12
Тема 7. Держава як соціальний інститут	12	2	2			8	12					12
Разом	78	14	14			50	78	2				76

Атестація 2. Соціально-політичні трансформації сучасного українського суспільства

Тема 8. Соціологія політичної діяльності	12	2	2			8	12					12
Тема 9. Соціологія культури. Політична культура	12	2	2			8	12					12
Тема 10. Політична еліта і лідерство	12	2	2			8	12					12
Тема 11. Соціальні конфлікти	12	2	2			8	12					12
Тема 12. Соціально-економічні аспекти глобальних проблем сучасності	12	2	2			8	12					12
Тема 13. Етнонаціональні процеси в	12	2				10	12					12

суспільстві											
Разом	72	12	10			50	72				72
Усього годин	150	26	24			100	150	2			148

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	Соціологія як наука. Соціологія політики	2	2
2	Основні віхи світової соціологічної думки	2	
3	Розвиток соціально-політичної думки в Україні	2	
4	Суспільство як соціальна система	2	
5	Соціум та влада	2	
6	Соціальні інститути та політичні системи	2	
7	Держава як соціальний інститут	2	
8	Соціологія політичної діяльності	2	
9	Соціологія культури. Політична культура	2	
10	Політична еліта і лідерство	2	
11	Соціальні конфлікти	2	
12	Соціально-економічні аспекти глобальних проблем сучасності	2	
13	Етнонаціональні процеси в суспільстві	2	
	Разом	26	2

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	Соціологія як наука. Соціологія політики	2	
2	Основні віхи світової соціологічної думки	2	
3	Розвиток соціально-політичної думки в Україні	2	
4	Суспільство як соціальна система	2	
5	Соціум та влада	2	
6	Соціальні інститути та політичні системи	2	
7	Держава як соціальний інститут	2	
8	Соціологія політичної діяльності	2	
9	Соціологія культури. Політична культура	2	
10	Політична еліта і лідерство	2	

11	Соціальні конфлікти	2	
12	Соціально-економічні аспекти глобальних проблем сучасності	2	
	Разом	24	-

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	Соціологія як наука. Соціологія політики	7	8
2	Основні віхи світової соціологічної думки	7	11
3	Розвиток соціально-політичної думки в Україні	7	11
4	Суспільство як соціальна система	7	11
5	Соціум та влада	7	11
6	Соціальні інститути та політичні системи	7	12
7	Держава як соціальний інститут	8	12
8	Соціологія політичної діяльності	8	12
9	Соціологія культури. Політична культура	8	12
10	Політична еліта і лідерство	8	12
11	Соціальні конфлікти	8	12
12	Соціально-економічні аспекти глобальних проблем сучасності	8	12
13	Етнонаціональні процеси в суспільстві	10	12
	Разом	100	148

Основні види самостійної роботи здобувача

№	Вид самостійної роботи	Години	Терміни виконання	Форма та метод контролю
1	Підготовка до лекційних та практичних занять	32	щотижнево	Усне та письмове опитування
2.	Опрацювання літературних джерел та інформаційних ресурсів	28	щотижнево	Технології оцінювання роботи з інформацією
3	Індивідуальні творчі завдання (есе, доповіді, презентації за заданою проблемною тематикою, дослідницькі проєкти)	20	2 рази на семестр	Спостереження за виконанням, обговорення, виступ з презентацією, усний захист
4	Підготовка до контрольних робіт та тестування	20	2 рази на семестр	Тестування у системі СОКРАТ та MOODLE
Разом		100		

Самостійна робота студента організується шляхом видачі індивідуального переліку питань і практичних завдань з кожної теми, які не виносяться на аудиторне опрацювання та виконання індивідуального творчого завдання (есе, презентації, опрацювання історичного джерела чи літератури)).

Самостійна робота здобувача є одним із способів активного, цілеспрямованого набуття нових для нього знань та умінь. Вона є основою його підготовки як фахівця, забезпечує набуття ним прийомів пізнавальної діяльності, інтерес до творчої роботи, здатність вирішувати наукові та практичні завдання.

Виконання здобувачем самостійної роботи передбачає, за необхідності, отримання консультацій або допомоги відповідного фахівця. Навчальний матеріал навчальної дисципліни, передбачений робочою програмою навчальної дисципліни для засвоєння здобувачем у процесі самостійної роботи, виносяться на поточний і підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався під час аудиторних занять. Організація самостійної роботи здобувачів передбачає: планування обсягу, змісту, завдань, форм і методів контролю самостійної роботи, розробку навчально-методичного забезпечення; виконання здобувачем запланованої самостійної роботи; контроль та оцінювання результатів, їх систематизацію, оцінювання ефективності виконання здобувачем самостійної роботи.

Індивідуальні завдання здобувач виконує самостійно під керівництвом викладача згідно з індивідуальним навчальним планом.

У випадку реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача заняття можуть проводитись за індивідуальним графіком.

Під час роботи над індивідуальними завданнями, розв'язуванням задач не допустимо порушення академічної доброчесності. Презентації та виступи мають бути авторськими та оригінальними.

Орієнтовний перелік тем індивідуальних творчих завдань

Тема 1. Теорія природного права та «суспільного» договору у соціофілософських доктринах Т. Гоббса та Д. Локка.

Тема 2. Обґрунтування історико-юридичних прав українського народу на самостійність і власну державність у брошурі М. Міхновського «Самостійна Україна».

Тема 3. Теорія «інтегрального націоналізму» Д. Донцова та її політична практика в боротьбі ОУН-УПА за незалежність України.

Тема 4. Теорії походження держави.

Тема 5. Вплив політичних режимів на еволюцію соціальної системи суспільства.

Тема 6. Основні етапи становлення і розвитку багатопартійності в Україні.

Тема 7. Політичне лідерство. Проблеми лідерства (від Платона та Аристотеля до сучасності).

Тема 8. Утвердження проєвропейського вектору зовнішньої політики України.

Методи навчання

- лекції;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- презентації здобувача та виступи на наукових заходах;
- виконання індивідуальних завдань на практичних заняттях.

Форми поточного та підсумкового контролю

- екзамен
- контрольна робота;
- колоквиум;
- тестування;
- презентації;
- дослідницькі проекти;
- самоконтроль;
- взаємоперевірка

Критерії оцінювання результатів навчання

	Вид навчальної діяльності	Бали
Атестація 1		
1	Участь у дискусіях на лекційних заняттях	2
2	Участь у роботі на практичних заняттях	15
3	Виконання домашніх завдань	3
4	Виконання контрольних робіт, тестування	5
5	Індивідуальні творчі завдання (есе, презентації за заданою проблемною тематикою, дослідницькі проекти)	5
	Всього за атестацію 1	30
Атестація 2		
6	Участь у дискусіях на лекційних заняттях	2
7	Участь у роботі на практичних заняттях	15
8	Виконання домашніх завдань	3
9	Виконання контрольних робіт, тестування	5
10	Індивідуальні творчі завдання (есе, презентації за заданою проблемною тематикою, дослідницькі проекти)	5
	Всього за атестацію 2	30
	Показники наукової, інноваційної, навчальної, виховної роботи та студентської активності	10
	Підсумкове тестування	30
	Разом	100

У кінці семестру, здобувач вищої освіти може набрати до 60% підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру, до 10% за показники наукової, інноваційної, навчальної, виховної

роботи та студентської активності і до 30% підсумкової оцінки - на екзамені.

Шкала оцінки знань студента

Оцінка національна	Оцінка	Визначення	Кількість балів з дисципліни
Відмінно	A	Відмінно – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90-100
Добре	B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	82-89
	C	Добре – в загальному правильна робота з певною кількістю помилок	75-81
Задовільно	D	Задовільно – непогано, але з значною кількістю помилок	66-74
	E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії	60-73
Незадовільно	FX	Незадовільно – потрібно працювати перед тим, як отримати позитивну оцінку	35-59
	F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота	1-34

Якщо здобувач упродовж семестру за підсумками контрольних заходів набрав (отримав) менше половини максимальної оцінки з навчальної дисципліни (менше 35 балів), то він не допускається до заліку чи екзамену. Крім того, обов'язковим при мінімальній кількості балів за підсумками контрольних заходів є виконання індивідуальної творчої роботи (презентації).

Програма навчальної дисципліни передбачає врахування результатів неформальної та інформальної освіти при наявності підтверджуючих документів як окремі кредити вивчення навчальних дисциплін.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів вищої освіти

Усний виступ, письмові відповіді, виконання і захист творчої роботи, тестування	Критерії оцінювання
Відмінно – 90-100%	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.
Добре – 75-89%	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але

	при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.
Задовільно – 60-74%	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.
Недостатньо – 35-59%	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.
Незадовільно – 16-34%	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.
Повторне складання – 0-15%	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.

Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Виборчий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20>.
2. Закон України «Про політичні партії в Україні» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>.
3. Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19>.
4. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
5. Воронянський О. В., Кулішенко Т. Ю., Скубій І. В. Політологія: підручник. Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017. 180 с.
6. Левчук К.І., Гунько І.В. Інноваційний потенціал університету в умовах постіндустріального суспільства. *Інвестиції: практика і досвід*. 2021. №12. С.12-18.
7. Левчук К.І. Політологія з основами соціології: навчальний посібник. Вінниця: ВЦ «Друк плюс», 2020. 174 с.
8. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
9. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні: аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2017, 56 с. URL: http://ru.niss.gov.ua/content/articles/files/AD_GromSuspilstvo_pp1-56_press-25fe8.pdf.

10. Соціологія: теорії середнього рівня: навчальний посібник / за наук. ред. Ю. Ф. Пачковського [Н. В. Коваліско, Т. Д. Лапан, Н. Й. Черниш та 18 інг.]. Київ : «Каравела», 2020. 356 с

10. Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. Соціологія. Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. 403 с.

11. Томахів В. Політологія. Навчальний посібник. Вид. 3-е, доп. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 224 с.

Додаткові

1. Аристотель. Політика / Пер. з англ. Передм. О. Кислюка. Київ: Основи, 2000. 239 с. URL: <http://litopys.org.ua/aristotle/arist.htm>.

2. Вебер, Макс. Протестантська етика і дух капіталізму. Київ: Основи, 1994. 261 с. URL: <http://litopys.org.ua/weber/wbr.htm>.

3. Вебер, Макс. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / Пер. з нім. О. Погорілий. Київ: Основи, 1998. 534 с. URL: <http://litopys.org.ua/weber/wbr.htm>.

4. Міхновський М.І. Самостійна Україна. Київ : Діокор, 2002. 80 с.

5. Ніколо Мак'явеллі. Державець URL: <https://www.rulit.me/books/derzhavec-read-548057-1.html>.

6. Писання преподобного Феодосія Печерського. URL: <http://litopys.org.ua/oldukr2/oldukr59.htm>.

7. Платон. Держава / Пер. з Англ. Д. Коваль. Київ: Основи, 2000. 355 с. URL: <http://litopys.org.ua/plato/plat.htm>.

8. Повість минулих літ. Літопис руський. URL: <http://litopys.org.ua/litop/lit01.htm>.

9. Руссо, Жан-Жак. Про суспільну угоду, або принципи політичного права / Пер. з фр. та ком. О. Хома. К: Port-Royal, 2001. 349 с. URL: <http://litopys.org.ua/rousseau/rous.htm>.

10. Себайн Джордж Г., Торсон Томас Л. Історія політичної думки / Пер. з Англ. Київ: Основи, 1997. 838 с. URL: <http://litopys.org.ua/istpolit/ipd.htm>.

11. Списки «Книг буття українського народу» вилучені зі справ Кирило-Мефодіївського товариства. URL: <http://litopys.org.ua/rizne/kmt02.htm>.

12. Тисяча років української суспільно-політичної думки. У 9-ти т. Київ: Дніпро, 2001. Т. 2. Кн. 1. XVI ст./ Упор., передм., приміт. В. Шевчука. 560 с.

13. Тисяча років української суспільно-політичної думки. У 9-ти т. Київ: Дніпро, 2001. Т. 2. Кн.2. Перша половина XVII ст. / Упор., прим. В. Шевчука. 536 с.

**Рекомендовані теми та питання практичних занять з дисципліни
«Соціологія і політологія»**

Тема 1. Соціологія як наука. Соціологія полтики

1. Поняття соціології. Місце соціології в системі суспільствознавчих дисциплін.
2. Політологія як наука про політику.
3. Закономірності соціального та політичного розвитку.
4. Методи та функції соціології.

Тема 2 Основні віхи світової соціологічної думки

1. Політико-правові вчення Стародавнього Світу
2. Соціальні та політичні концепції епохи Середньовіччя та Відродження.
3. Політико-соціологічна думка Нового Часу та Просвітництва.
4. Еволюція політико-соціологічної думки у XIX ст.
5. Соціологічні концепції XX-XXI ст.

Тема 3. Розвиток соціально-політичної думки в Україні

1. Суспільна думка Київської Русі.
2. Українська суспільна думка за часів Речі Посполитої та козацько-гетьманської держави.
3. Дореволюційний етап становлення соціально-політичної думки в Україні.
4. Суспільно-політична думка України XX-XXI ст.

Тема 4. Суспільство як соціальна система

1. Сутність суспільства як соціальної системи, його характеристика. Концепції виникнення суспільства.
2. Сутність соціальної структури суспільства.
3. Соціальна стратифікація і соціальна мобільність.
4. Типологізація суспільств.
5. Характерні особливості сучасного українського суспільства

Тема 5. Соціум та влада

1. Соціальне управління. Поняття влади.
2. Різновиди влади. Державна та політична влада
3. Легітимність політичної влади. Типи легітимності.
4. Теорія та практика розподілу влади.

Тема 6. Соціальні інститути та політичні системи

1. Основні елементи, види і функції соціальних інститутів.
2. Характеристика основних соціальних інститутів суспільства.
3. Основні елементи політичної системи та її функції.
4. Типологія сучасних політичних систем.

Тема 7. Держава як соціальний інститут

1. Походження та сутність держави.

2. Форми політичного правління.
3. Типи державного устрою.
4. Політичні режими

Тема 8. Соціологія політичної діяльності.

1. Сутність ідеології, її взаємодія з політикою.
2. Характеристика ідейно-політичних сил різного спрямування.
3. Головні положення сучасних політичних ідеологій (комуністична, соціал-демократична, ліберальна, консервативна, фашистська)

Тема 9. Соціологія культури. Політична культура

1. Поняття культури. Сутність і структура політичної культури суспільства.
2. Типологія політичної культури.
3. Політична свідомість та її соціальна роль в життєдіяльності суспільства.
4. Політична поведінка. основні типи та види.

Тема 10. Політична еліта і лідерство

1. Людина в системі соціально-політичних відносин.
2. Соціальна сутність політичного лідерства.
3. Класифікація і типологія політичного лідерства.
4. Поняття та головні теорії політичної еліти.
5. Шляхи легітимації політичної еліти. Динаміка еліт.

Тема 11. Соціальні конфлікти

1. Соціальний прогрес та його суб'єкти.
2. Поняття соціального конфлікту та шляхи його розв'язання.
3. Форми політичних конфліктів.
4. Причини та результати агресивних дій Російської Федерації проти України.
5. Україна у системі міжнародних відносин та її місце у сучасному європейському політичному просторі. Україна та НАТО.

Тема 12. Соціально-економічні аспекти глобальних проблем сучасності

1. Світовий політичний процес та його суб'єкти.
2. Глобалізація сучасного світу.
3. Глобальні проблеми сучасності.